

Niels Andersen i Nykjøbing, hvilke man ikke alene roste i Forsamlingens Paahør for deres gode Arbejde, men tillige opmuntrede til fremdeles at perfectionere dem i deres Duelighed.

Med Fornøielse erfarede Comiteen, at den største Deel af Concurrenterne vare iaar fra Lolland's Muse Herred, især fra Fuglsangs Gods, og ikke, som i de foregaaende Aar, fra Lolland's Nørre og Fuglse Herred, hvad nofsom vidner om Svingplovenes større og større Udbredelse.

Den 16de Januarii 1837.

K. Reventlow.   U. Holm.   J. Friederichsen.
Sibiger.   J. M. Lygen.

Optegnelser for en Lærling under Landhuusholdningssekskabet fra hans Huusbonde,

meddeelte ham for at han desbedre kan erindre hvad han hos Huusbonden har seet og hørt.

Blandt de Foranstaltninger, hvorved det Kongelige Landhuusholdningssekskab stræber at indvirke paa Bondestanden og fremme et bedre Agerbrug iblandt dens Medlemmer, bør unægteligt den henregnes, som en af de hensigtsmæssigste, at det lader Bønderfarle, især saadanne, som have Udsigt til at erholde Gaarde, oplære hos duelige praktiske Landmænd. De Grundsætninger, hvorved Agerbruget i

alle Lande, under en almindelig Fred, i de sidste Decennier har hævet sig, kunne neppe paa en bedre og billigere Maade indpodes Standen, der fornemmelig ved Exemplet er tilgængelig for det Bedre. Man tør vel med Grund haabe, at disse unge Mennesker, ved i Løbet af 3 Aar paa forskjellige Steder at komme i Berørelse med og nyde Undervisning hos dygtige Mænd i Faget, og ved at være Dievidner til deres rationelle Fremgangsmaade, ville erhverve sig mangen nyttig Kundskab, aflægge mangen Fordom, medbragt fra Hjemmet, og vorde istand til at anfille Sammenligninger og Beregninger mellem det, de hjemme have seet, og det, de i Læreaarene have lært og iagttaget — Sammenligninger, der maa antages at gavne saavel dem selv i Fremtiden, som Agerbruget i det Hele. Opnaaelsels Selskabets Formaal, og det tør man vel vente i Almindelighed, ville Lærlingene, som Centralpunkter, danne Periferier, ret ligesom en Steen, der kastes i Vandet, frembringer videre og videre Kredse. Selskabets nidkjære Ledere stræbe derfor ei blot at vedligeholde, men og at uddanne denne gavnlige Foranstaltning; de gribe med Interesse ethvert passende Bidrag, sigtende hertil. — At vække Lærlingenes Opmærksomhed for alt det, der forefalder i et velordnet Udsættelse og at anspore deres Selvtænkksomhed, er blandt andet en Sag af Bigtighed. Saaledes maatte de foreliggende "Optegnelser for en Lærling fra hans Husebonde" være Selskabet kjær-

komne, som et talende Beviis for hans Interesse for Sagen, og som en heldig Idee, der opmuntrer til Efterligning. Det maa derfor ansees ønskeligt, at disse Optegnelser vorde mere bekendte iblandt vore Landmænd, og de meddeles derfor her:

Min Sædfølge eller Frugtfølge er: *)

A. Paa Indmarken:

- 1ste Aar Grønjords-Havre.
- 2det — Biffer til Staldfodring eller Høe, gjødede.
- 3die — Vintersæd, (i hvis strax omplojede Stubbe saaes Raps).
- 4de — Havre.
- 5te — Kartofler, gjødede.
- 6te — Byg med isaaet Klover.
- 7de — Klover.
- 8de — Græs.
- 9de — Græs.

B. Paa Udmarken.

- 1ste Aar Grønjords-Havre.
- 2det — Boghvede, som gjødes og nedpløies.
- 3die — Rug.
- 4de — Havre.
- 5te — Erter, gjødede.
- 6te — Byg med paa-saaet Klover.
- 7de — Klover.
- 8de — Græs.
- 9de — Græs.
- 10de — Græs.

*) I selve Optegnelserne ere Driftstabellerne tillige fuldstændigt meddeelte.

Hvorfor lægger jeg Udmarken i flere Aar ud til Græs end Indmarken?

Svar: fordi Udmarken er mere sandet eller let, som man kalder det; fordi den er mere forsoomt med Gjødning og er mager; fordi jeg endnu ikke har saa megen Gjødning, at jeg kan gjøde tilstrækkelig; og fordi jeg ved dens længere Hvile ønsker at tilveiebringe en tykkere Grønsvær, eller, som Bønderne kalde den, Skjold, hvorved Jorden, naar Grønsværen ompløies og forraadner, beriges med Muld ligesom ved Gjødning.

Hvorfor gjøder jeg 2 Gange i Omgangen, eller som Andre kalde det, i Rotationen?

Svar: fordi jeg derved undgaaer at faae Leiesæd (som altid er noget, man bør søge at undgaae), og Leiesæd udsætter man sig for at faae i den første Kjerv efter Gjødning, naar denne skal være saa rigelig meddeelt, at den skal kunne virke hele Omgangen igjennem, eller med andre Ord: fordi jeg ved at gjøde 2 Gange mindre stærkt, kan faae smukt staaende Afgrøder, istedet for at jeg ved een stærk Gjødning vilde faae Leiesæd til første Afgrøde; fordi jeg ønsker at udlægge Jorden saa nær Gjødningen som mueligt. Naar Jorden var meget kraftfuld, og jeg ikke havde Gjødning nok til at gjøde 2 Gange i Rotationen, vilde jeg ikke gjøde i Begyndelsen af Omgangen, men mergle Jorden og derimod gjøde i Slutningen af Omgangen; men dertil er min Jord ikke kraftfuld nok.

Hvorfor udlægger jeg Jorden til Græs saa Kraftfuld som mueligt, det er: saa nær Gjødningen som mueligt?

Svar: fordi jeg derved faaer en stærkere Klover; og Græs-Afgrøde, og ved en stærkere Græs-Afgrøde vinder Jorden i Hvileaarene en meget tykkere Skjold og derved ogsaa, som foran bemærket, mere Muld; fordi jo rigere Jorden er paa Gjødning, destomere formere Insecter, Orme eller Larver sig i Hvileaarene (jeg mener her især den saakaldte Regnorm, andre Steder kaldet Maddike og Medeororm); thi viist er det, at jo flere af saadanne Orme Jorden indeholder, desto stærkere, især fjernerligere bliver Sædafgrøden naar Jorden igjen indtages;*)

---

*) Naar jeg her anfører at Larverne kunne forsøge et Jordsmøns Muld, saa skulder jeg Dig, for det første at forklare hvad Muld er, dernæst at oplyse hvorledes disse Larver kunne forsøge denne.

Muld er ikke Jord, og Jord er ikke Muld; „Den Jord vaulder godt,“ sige vel mange Bønder, naar Jorden falder godt for Farven. „Vi maa pille Kartoflerne fra Mulden,“ sige somme, naar der er kommen for megen Jord imellem de optagne Kartofler; men dette er urigtige Benævnelser; det burde her hedde „Jord.“ Mulden er en Deel af den dyrkede Jordkorpe, Jordsmønnet. Det er Mulden, som giver Jorden dens brunsorte Farve, det er af Mulden, naar den er opløst af Vandet, at Planterne ved Hjælp af deres Rødder faae deres Hoved-Næring. Jo mere Muld der findes i et Jordsmøn, desto rigere er det. Rige Jorder kaldes derfor de, som have megen Muld, magre Jorder de, som have lidt Muld.

fordi Kløveren, især den afgræssede, eller rettere sagt, den Kløver, som ikke staaer for at bære Frøe, ikke tærer noget paa den Gjødning, som Jorden har faaet; hvoraf følger, at denne Gjødning ganske og aldeles kommer Kornet tilgode, naar Jorden indtages fra Græs til Kornavl.

Hvorfor saae jeg Savre midt i Omgangen, istedet for at Andre almindeligviis saae den som sidste Kjærv?

Svar: fordi jeg saaledes anbringer Havren længst fra Gjødningen, efter den Maade jeg driver

---

Enhver Plante, ethvert dyrisk Legeme bliver ved Fortaad- nelse tilsidst til Muld, altsaa er Muld Levninger af Dyrenes eller Planternes fortaadene Dele. Det er for at formere Mulden i Jordsmonnet at vi gjøde, og af samme Grund udlægge vi vore Ager til Græs.

Efter denne Forklaring vil Du indsee, at Larverne eller Ormene kunne forvandles til Muld, naar de ved Dyrkningen eller ifølge Naturens Orden døe, og deres efterladte Levninger fortaadne; men det synes ogsaa at deres Liv og Virksomhed i Jorden har en fordeelagtig Indflydelse paa Jordsmonnets Frugtbarhed. Regnormen søger ofte Tilflugt under enhver flad Steen, eller ethvert Stykke Træ, som ligger oven paa Jorden, og naar saadant Skjul for den, det være sig Steen eller Træ, er borttaget, saa vil Du finde, at en saadan Plet, tilbeels ved disse Ormes affondrede Gliim, viser sig mere frugtbar end Jorden ved Siden af. See det er saadanne Kjendsgjerninger, der bringe mig til at antage, at selv Regnormens Ophold i Jorden giver Frugtbarhed.

og gjøder paa; fordi isvrigt jeg ikke er bange for at anbringe Havren i kraftfuld Jord, eller at behandle Jorden omhyggelig til denne Sædart, da den ligesaa godt betaler den bedre Plads, der anvises den, som Bygget; (Havre har altid været behandlet som Stedbarn og været givet den fletteste Jord og Behandling, derfor har den givet mindre Fordeel); fordi jeg antager at Havren tærer mindre paa Jorden, end andre langstraaede Sædarter, Hvede, Rug og Byg. Havren kan derimod vel bruges til at udpine Jorden, fordi man kan vedblive at saae den flere Aar efter hinanden og dog avle ret gode Afgrøder. *)

Svorfor saaer jeg Byg som sidste Kjerø?

Svar: fordi Byg skal have kraftfuld vel til-

-
- *) Naar Du f. Ex. saaer Byg tre Aar efter hinanden, saa saaer Du sidste Aar saa godt som intet Byg til at vore, og den Plante, som ikke vore og ikke bærer Frøe, tærer ikke paa Jordsmonnets Muld. Naar Du derimod, i nogenlunde kraftig Jord, i 3 Aar efter hinanden saaer Havre, saa vil Du endnu det tredje Aar avle taalelig Havre, og saalange denne vore og bærer modent Korn, vil den ogsaa tære paa Jordens Kraft. Det kommer deraf, at Havrens stærke Rødder ere mere fligede til at udbrage Jordens sidste Kraft end de øvrige Kornarters Rødder. Kun under saadanne Omstændigheder er det, at man med Sandhed kan sige at Jordsmonnet udpines ved Havre dyrkingen. Saaes Havren derimod, ligesom Bygget, kun een Gang i Omløbet, og paa passende Plads, saa tære den mindre end Bygget, og lønner sin Dyrker ligesaa godt, ja stundom bedre end dette.

beredt Jord, og derfor lykkes særdeles godt efter gjødede Kartofler, og Kartofler anbringer jeg saa nær foran Kloveren som mueligt, fordi Erfaring har lært at Klover sjelden mislykkes naar Jorden er godt og dybt bearbejdet, og dette skeer bedst ved Kartoffeldyrkning.

Spør for bruger jeg ikke reen Brak?

Svar: Man har forskjellige Benævnelser paa Brak; heel Brak modsættes almindeligviis halv Brak; reen Brak modsættes derimod grøn Brak eller dyrket Brak. Ved reen eller heel Brak pløies een Gang om Efteraaret og 3 til 4 Gange næste Sommer. Ved Halv Brak derimod brækker man sin Grønjord først ved Midsommerstid samme Aar, som man deri om Efteraaret vil saae Vintersæd. Grøn Brak bestaaer deri, at man om Efteraaret brækker sin Grønjord; om Foraaret derefter saarer man Vikker, Vikkehavre eller Foderurter, som hugges til Staldfodring eller Høe, medens de endnu staae i Blomster, hvorefter Jorden gives 2 eller 3 Pløininger forinden Vintersæden lægges. Heel eller reen Brak er vist overmaade god, paa visse Steder endogsaa nødvendig. Ved den f. Ex. Skjornes Jorden formedelst de mange Pløininge; ved den blandes Gjødningen og Mergelen tilstrækkeligt med Jorden inden Kornet saaes, hvilket er af megen Bigtighed; ved den ødelægges meget Ukrud, da det, som fremvoxer imellem hver Pløining, nedpløies, og det Frøe, som engang har spiret, spirer

ikke mere; ved den bliver, dersom man vil fordybe Jordsmønnen, den underste ufrugtbare Jord gjort frugtbar, da Luften ogsaa indeholder gjødende Dele, og disse Dele forene sig med Jorden. Men reen Brak har ogsaa sine Mangler. For det Første taber jeg et Aars Indtægt af den Jord, som et heelt Aar igjennem ligger til Brak; for det Andet kan jeg ogsaa pløie for meget, eller med andre Ord: jeg kan udsætte min Jord formeget for Luften, saaledes at denne igjen udtærer Jorden, hvilket især skeer i saadanne Egne, hvor der er Mangel paa Hegn, og hvor Jorden altsaa savner Læ. Du maa forstaae mig ret: det er dyrkede Jorder, som ere rige paa Muld, jeg kan pløie formeget. Luften har nemlig ogsaa en tærende Evne. Mulden (ligesom ogsaa Gjødning, som er aldeles uddrændt og nær ved at gaae over til Muld) udtæres eller fortæres af Luften, naar denne har aldeles fri Udgang dertil. Jeg kan omrøre den rigeste Jord saalænge, at Mulden deri næsten aldeles forsvinder, jeg kan saa at sige udblege min Jord. Dersom jeg derimod kunde lade min Jord beskygges af en Afgroede imellem hver Pløining, vilde saadan Udtæring ikke kunne foregaae; men Jorden under Skyggen vilde tilvende sig Luftens frugtbare gjørende Stoffe. Det er tildeels af denne Grund, at jeg strax besaaer mine omploiede Rugstubbe med Raps, det er ogsaa tildeels af den Aarsag at jeg herefter vil besaae mine omploiede Vikestubbe med Spergel.

Brakkens Fordeel, uden at føle noget til dens Mangler, søger jeg at opnaae ved min Fremgangsmaade, nemlig: at saae Vikker til Sommerstaldfodring eller Høe i min Brakmark. Hvorledes dette skeer, vil jeg kortelig forklare Dig: Naar jeg pløier min Brakmark om Efteraaret, gjødes den deels om Vinteren (at Gjødningen ligger strøet oven paa Jorden skader ikke, naar Ageren ikke ligger for skraa) deels om Foraaret; jeg nedpløier ders efter Gjødningen, saeer Vikker i Furen, og harver dem til; naar jeg derpaa, strax som Vikkerne ere høstede, ompløier Vikkestubbene, tilharver jeg Jorden, og, dersom Hårven ikke kan oprive det fremvoxende Ukrud, ødelægges det med Ekstirpatoren eller ved endnu en Pløining; naar jeg endelig derefter pløier til Vintersæd, saa har jeg min Brakmark i en ligesaa skjør, reen og frugtbar Tilstand, som de Flestes Heelbrak. Og dersom mine Vikker groe godt til, tør jeg næsten antage, at min saaledes behandlede Jord er frugtbarere end den vilde være ved Reenbrak, det vil sige, naar denne ikke grønnes godt imellem hver Pløining; thi som foran sagt, under Vikkerne's Skygge kan Luftens frugtbargjørende Dele faae Udgang til at forbinde sig med Jordsmønnet, uden at Luftens tærende Egenskab kan virke paa det, da der er Lø. At dette er sandt, kan Du see, hvis Du paa en pløiet Ager vil en Tidlang lægge nogle Riis eller Halm, og borttage dette aldeles igjen naar Du skal pløie Sædfure, thi

da skal den Plet, hvor Risene eller Halmen har ligget, vise sig betydeligt frugtbarere end den øvrige Deel af Marken. — Du kan nu indsee hvorfor jeg avler Vikker til Grønsoder i min Brakmark, istedet for at anvende Kreenbrak.

Svorfor gjøder jeg ikke til langstraaet Sæd?

Svar: tildeels fordi jeg vil undgaae Leiesæd, og fordi man veed af Erfaring, at man paa den Maade avler det suukfeste og meest vægtige Korn; saaledes er Bygget efter Kartofler og Erter bedre end det saakaldte Gjødebyg; saaledes bliver der oftest bedre Hvede efter Raps end efter gjødet reen Brak.

Svorfor slaaer jeg mine Vikker i Brakmarken førend de sætte Bælge, og til Høe helst i Blomstringstiden?

Svar: Jeg slaaer mine Vikker før de have sat Bælge, fordi jeg ikke vil have at de skulle tære noget paa Jordens Kraft; thi man veed, at enhver frøbærende Plante først tærer paa Jordens Kraft fra den Tid af den sætter Kjerne. Jeg høster mine Vikker helst til Høe, naar de staae i fuld Blomstring, fordi de inden denne Tid ikke have naaet den høieste Væxt, og jeg gjerne vil have den størst mulige Afgrøde af dem.

Svorfor iler jeg med at ompløje mine Erte- og Vikkestubbe?

Svar: fordi jeg derved beholder i Jordsmønnen den Frugtbarhed, som Luften har givet det under

Erternes og Viskernes Stygge. Erfaring har nemlig lært, at dersom man af et Stykke Viskes eller Ertestubbe pløier endeel strax efterat Vælg-sæden er høstet, og en anden Deel af Stykket forst hen i Efteraaret, saa er det første Stykke meget skjørere, og giver bedre Korn den næste Gang, end det Stykke, som pløiedes sildigere. Ogsaa af en anden Grund er det rigtigt strax at ompløie Vælg-sædstubbene, nemlig for at hindre Ufrødet, især Rodufrudet, fra at formere sig; thi dette vil med ualmindelig Kraft fremstøde mellem Vælg-sædens Stubbe paa det skjørnede og frugtbarere gjorte Jordsmøn, naar dette ligger nogen Tid upløiet.

Naar jeg vil pløie min Jord dybere end den forhen har været pløiet, hvorfor foretager jeg da den dybere Pløining om Efteraaret?

Svar: fordi den døde Jord jeg opbringer, især naar det er Leer, har Gavn af at ligge Vin-teren over i Frost og Sne. Forresten opløier jeg ikke den døde ufrugtbare Jord, uden jeg tillige kan gjøde stærkere.

Hvorfor anvender jeg den halmblandede Gjødning i Indmarken og ikke i Udmarken?

Svar: fordi min Indmark er leret; thi det er bevist, at halmblandet Gjødning skjørner Leret meget mere end selv den ublandede fede Dvæggjødning. Kort: Gjødning eller Jordblandet Gjødning vilde jeg derimod anvende paa lette Jorder.

Sworfor omgiver jeg min Mødding med en Kant af Jord, Mergel eller Kalk?

Svar: fordi jeg ikke vil lade Gjødningvandet, som udslyder af Møddingen, bortgaae til Unytte. Den omtalte Kant er derfor anbragt et lidet Stykke fra Møddingen, og hver Dag naar Gjødningvandet er steget saa høit, at det vil overstride Kanten, bliver det opkastet eller opøst paa Møddingen, hvilket især skeer hvor Hestegjødningen ligger. Den omtalte Kant af Jord, Mergel eller Kalk bliver derved ogsaa gjennemtruffet af Gjødningvandet, og paa denne Maade bliver Gjødningmassen forøget.

Sworledes vil jeg kunne sommerføde min større Besætning paa et meget mindre Stykke Grønland end forrige Eier af Gaarden?

Svar: derved, for det første at jeg udlægger min Jord med Kløver; for det andet, at jeg saaer Kløveren i saa kraftfuld Jord, saa nær muligt Gjødningen; for det tredie fordi jeg ved Hjælp af Bikkerne i Brakmarken sommerstald; fodrer. Mine Køer komme ud, veed Du, om Morgenens Kl. 3 til 4, staae ude til Formiddag Kl. 10, komme da hjem og fodres med Grønt paa Stald indtil Eftermiddag Kl. 4; de blive derefter satte paa Græs indtil Aften, da de atter blive tagne hjem og fodres med Grønt. Saaledes behøver jeg et mindre Jordsmen til at føde en Koe paa.

Sworfor bruger jeg ikke heel Staldsodring?

Svar: Heel Sommerstaldsodring, hvorved man

bestandig holder Kreaturene paa Stald, har vel den store Fordeel, at man derved samler den største Mængde Gjødning; men jeg har ikke anvendt den, fordi min Stald ikke har været indrettet saaledes, at jeg kunde holde Køerne rene; fordi jeg har manglet tilstrækkelig Stroelse; fordi jeg hidtil har antaget at Køerne give meest Melk ved halv Staldfodring, deels formedelt den daglige Omklistning af Foder baade inde og' inde, deels ved den Bevægelse, som Køerne faae ved at gaae ud og hjem.

Hvorfor sige Mange at jeg ikke bruger fuld Vexeldrift?

Svar: fordi Mange ikke vide hvori Vexeldrift bestaaer, idet de troe, at Vexeldrift udelukker al Hvile. Dette er ikke saa, og derfor anvende kyndigere Agerbrugere ikke Benævnelsen Vexeldrift, men Frugtvoxelen. Frugtvoxelen bestaaer deri at man aldrig lader følge Afgrøder af langstraaet Sæd umiddelbart efter hinanden, men bestandig bruger Erter eller Vicker, Kartofler eller Roer, Kløver, Boghvede, Spergel, efter hver Gang der har været langstraaet Sæd, hvortil man regner Hvede, Rug, Byg og Havre. Naar jeg nu bruger at tage: Grønlands Havre, derefter Vicker, derefter Vintersæd, i Vintersædstubbene saaes strax Raps, som nedpløies næste Foraar som Gjødning for den paafølgende Havre, og der da efter denne Havre kommer Kartofler, derefter Byg med Kløver, og endelig 3 Aars Kløver eller Græs, saa mener jeg, at jeg bru-

ger Vereldrift, saaledes som jeg forstaaer dette Ord, og at jeg følger Frugtvevrens Regel.

Svorfor saaer jeg Raps?

Svar: for at give min Jord en Deel ny Kraft. Mange mene vel at Rapsen tærer paa Jordens Kraft, og deri kunne de ogsaa paa en Maade have Ret; thi al Frugt tager meer eller mindre Kraft af Jorden; men Rapsen gjengiver ogsaa Jorden megen Kraft ved at kaste sine mange Blade om Vinteren. Naar jeg nu nedpløier disse Blade til igemed Rapsplanterne om Foraaret til Byg eller Havre, saa benytter jeg Rapsens gjødende Virkning uden at have nødig at frygte for at den tærer. Ingen Gjødning kan man faae for bedre Kjøb end sliq Gjødning af Raps.

Svorfor tog mit Byg ikke Skade i den hede Sommer 1834, saaledes som mine Naboers?

Svar: først fordi jeg nedpløiede mit Byg; de Andre nedharvede kun deres; dernæst fordi mit Byg var saaet efter Kartofler. Ved at behandle Jorden til Kartofler var den nemlig bleven godt og dybt bearbejdet, derfor kunde Byggets fine Rødder med Lethed trænge igjennem Jordsmønnen, og til en Dybde, hvor der var mere Væde end paa dets Overflade. Mit Byg modnedes derfor jævnt, og stod i den saakaldte Rødrade, da derimod Naboernes Byg, som var saaet i gjødet Jord med simpel Behandling, oversprang Rødrade-Perioden, blev med eet modent og svangt.

Hvorfor river jeg mit Vikke- og Kløverhøe i smaae Stakke Dagen efter at det er slaaet? og: Hvorfor bruger jeg ikke samme Fremgangsmaade med mit Enghøe?

Svar: Jo mindre Høet er udpisket af Regnen og gjennembagt af Solen, eller med andre Ord, jo grønnere det kan være naar det er tilstrækkeligt tort, desto kraftigere og mere nærende er det som Foder for Dyrene. Derfor river jeg mit Vikke- og Kløverhøe saa tidlig, adsplitter Stakken efter een eller nogle Dages Forløb, dersom jeg finder at der har samlet sig nogen Fugtighed i Høet, som skal udluftes, og sætter det atter i Stak efter nogle Timer, naar Fugtigheden er forsvunden.

Denne Fremgangsmaade er ogsaa den bedste ved noget Enghøe — men mit Enghøe æde Køerne ikke, naar det ikke har faaet Regn medens det laae paa Skaar, eller er blevet stærkere veiret. Derfor lader jeg mit Enghøe ligge noget længere inden det samles i Stakke. Man veed nok ikke Grunden hvorfor dette Høe, mindre veiret, er mindre ædeligt for Køerne, men vist er det, at det er Tilfældet med meget Høe især i Jylland. Allerede den bekjendte Landmand Høegh raader, i sin ypperlige Bog om Agerdyrkningen, til at lade Enghøet faae Regn førend det rives, for at gjøre det til et behageligt Foder for Dyrene. Maaskee kunde det være rigtigt at anvende den Klappmeierske Methode ved

saadant Høe; denne Maade at gjøre Høe paa, har jeg allerede beskrevet Dig.

Svorfor har jeg i de 2 første Aar, 1832 og 1833, ikke fulgt mine Regler for Sædskiftet?

Svar: fordi jeg saaledes maatte gaae frem, for at gjøre en Overgang fra den Sædfølge, som var brugt før min Tid, til den Sædfølge, jeg for Fremtiden vilde bruge.

Svorfor lægger jeg mine Kartofler saa sild om Foraaret?

Svar: Jeg lægger mine Kartofler sædvanligviis først i Juni Maaned og det af forskjellige Grunde: For det Første har jeg erfaret, at de sildig lagte Kartofler give en større Afgrøde end de i April Maaned lagte (jeg har nylig læst at en engelsk Landmand har gjort samme Erfaring). For det Andet falder Arbeidet ved Kartoffellægningen saaledes paa en Tid, da man er færdig med det andet Foraarsarbeide. For det Tredie kan jeg paa denne Maade strax faae en passende Anvendelse for den Gjødning, jeg samler i Foraarsmaanederne. Dette Sidste er af større Bigtighed end man i Almindelighed troer. Det bør være enhver Agerdyrkers Formaal, saa tidligt som muligt at bruge sin Gjødning, og derved saa tidligt som muligt høste Nyttten af denne. Dersom jeg f. Ex., ligesom de andre af Egnens Landmænd, skulde lade min Gjødning for Maanederne Marts, April og Mai (og der samles megen Gjødning i disse Maaneder,

da jeg altid fodrer stærkest sidst paa Vinteren) ligge indtil den var brændt sammen, kunde jeg først bruge den til Afgrøder for det næste Aar. Naar jeg derimod paa min Viis strax bruger denne friske Gjødning til Kartofler, har jeg et Aar forud Nytte af min Gjødning, det vil sige, jeg har en god Afgrøde Kartofler, som, ved at opfodres, atter til næste Aar giver mig en forøget Gjødningmasse, og desforuden har jeg for det næste Aar den samme Nytte af den tidligt benyttede Gjødning, som jeg vilde havt om den var bleven et halvt Aar længere liggende i Møddingsstedet. Men naar jeg saaledes vil afbenytte min friske Gjødning, maa det være til Foderurter og Kartofler, som meget godt lykkes efter frisk Gjødning, eller med andre Ord: Gjødningen bør stedsse først bruges til Frembringelse af nyt Gjødningsmaterial (Foder).

Svorfor faaer jeg, under visse Omstændigheder, min Klover meget tidligere end de fleste andre Agerbrugere?

Svar: fordi jeg ellers faaer for lidt Nytte af min Klovermark. Da dette synes at stride imod al Erfaring, vil jeg nøiere forklare mig: Det er vistnok meget sandt naar man siger, at den størst muelige Afgrøde af Klover faaer man naar man høster Kloveren naar den staaer i fuld Blomstring; thi i Blomstringstiden voxer Kloveren allerstærkest; men, der er ingen Regel uden Undtagelse. Min Klover faaes meget tykt (16 Pund i en Td. Land)

og i meget kraftig Jord; heraf følger, at den gaaer i Leie længe, før den har begyndt at blomstre, eller at vise de røde Hoveder, og at den, ved saaledes at ligge i Leie indtil den fulde Blomstringstid er indloben, i den Grad forraadner eller qvæler Rødderne, at der ikke alene ingen Anden:Slæt bliver, men at der endog næste Aar bliver kun enkelte Buske eller Planter staaende af Kloveren, hvilket er mig til stor Skade, da jeg, efter min Drist, vil have meer end eet Aars Nytte af Kloveren. Var min Frugtfolge derimod saaledes indrettet, at jeg kun havde eet Aars Klover, da vilde jeg ikke betænke mig paa at lade den staae indtil i fuld Blomstring; thi da vilde jeg strax omploie Kloverstubbene, og da vilde Kloverens rugende Skygge, og den Art af Forraadnelse, hvori de underste Blade vare komne, berige Jorden saameget mere, som de vare stærkt voxede. Heller ikke vilde jeg slaae min Klover saa tidligt naar det viste sig at den ikke blev for stærk, som ovenfor er sagt.

Hvorfor nødes jeg til snart at lægge en Vang til min Indmark, saaledes at den kommer til at bestaae af 10, istedetfor af 9 Vange?

Svar: fordi min Klover, som saaes i sidste Kjerne (Bygget), nu i to Aar har voxet saa stærkt til, at den tildeels har qvalt Bygget; en Folge af, deels at jeg nu kan gjøde stærkere, deels at den foregaaende Kartoffeldyrkning har gjort Jorden saa

stikket til Klover. Istedet for den foran opgivne Frugtfolge bliver denne da saaledes:

1ste Aar Grønjords: Havre.

2det — Vikker, gjødede og merglede.

3die — Vintersæd, i hvis omploiede Stubbe strax
saaes Kaps, som nedploies til

4de — Byg.

5te — Kartofler, gjødede.

6te — Byg.

7de — Havre med isaaet Klover.

8de — Klover til Slæt.

9de — Græs.

10de — Græs.

Hvilke ere de vigtigste Regler for Mergling?

Svar: for det 1ste, at man saavidt muligt anvender Leermergel til lette Jorder, og Sandmergel eller Gruusmergel til lerede Jorder. For det 2det, at man, især hvad Leermergelen angaaer, faaer den til at smuldre godt forinden den nedploies. Det er derfor rigtigt strax at sprede den, for at Regn, Frost og Luft kan virke paa den. For det 3die, at den blandes godt med Jordsmønnen. Det er derfor jeg mergler paa ploiet Jord, at jeg, naar Mergelen er tør, først harver den, derefter tromler den, og atter igjen harver den, forinden den nedploies. For det 4de, at Mergelen nedploies aldeles tør. Forresten maa jeg her gjentage hvad jeg har sagt før, og det kan ikke ofte nok gjentages, Mergel er ikke Gjødning og kan aldrig erstatte

denne. Mergelen giver mig Material til Gjødning, idet den giver mig et større Foderproduct, hvorved jeg, naar dette opfodres eller bruges til Strøelse, faaer en større Gjødningsmasse; jo oftere jeg mergler, desto stærkere maa jeg gjøde. Det er paa raae, især sure Jorder, som ere rige paa Muld, at Mergelen gjør en paafaldende gavnlig Virkning, og paa sure Jorder vil den endog første Gang virke fordeelsagtigere end selve Gjødning, da den betager Jorden dens Suurhed; men slige Jorder maae være vel udgravede, at de ikke lide af skadeligt Vand. At det er et saare gavnligt Foretagende at mergle, indrømme nu de fleste, men mange Bønder driste sig ikke til at begynde derpaa, af Frygt for at det koster for meget; men dette er i de fleste Tilfælde en urigtig Forestilling. Hvor Mergelen ikke ligger altfor vanskelig at komme til, kan just Bonden mergle, uden at det bliver ham bekosteligt. Naar han nemlig kan lægge sin Mergelgrav paa et Sted, hvor han ikke lider af Vand, kan han ved sine sædvanlige Heste, sine sædvanlige Møgvogne og sine sædvanlige Folk, mergle Vinteren igjennem, af og til, naar hans Heste ellers staae ubenyttede, og det maa altid være en Regel for Ugerdyrkeren, at fodre sine Heste godt, men aldrig lade dem være ledige for Arbeide. "Dovent Hestefjød er det dyreste af alt Kjød," sagde en Bønde.

Sworfor fodret jeg mine Heste ikke med Savre:

Rjerv. Sakkelse, men med Salmhakkelse, hvorpaa gives et bestemt Maal Havre?

Svar: fordi Halmen bliver meget sundere Foder ved at tærskes, da alt Støv, og om der skulde være lidt Rugenhed deri, udbankes og udluftes under Tærskningen. Denne Fremgangsmaade er især nødvendig naar Kornet i en vanskelig Høst ikke er kommet fuldkommen tort i Huus; — fordi jeg paa denne Fodermaade bestemt kan beregne Foderet til Hestene eftersom de arbeide til, og kan forandre Foderet eftersom de forskjellige Heste, ifølge deres Natur, fordrer det; thi een Hest fordrer mere, en anden mindre Havre for at vedligeholde sit Huld.

Hvorledes er min Hestestald indrettet?

Svar: Baasene eller Staldstederne ere 17 Qvarter lange og 11 Qvarter brede, for at Hestene kunne have et mageligt Leie, og ligge lige ud med Benene. Brolægningen i Baasene er meget lidet skraa, da det trætter og er skadeligt for enhver Hest, bestandig at staae op ad med Taaen og lavt med Hælen af Foden. Krybberne ere lavt satte, saaledes at Hesten med lige Hals, det er: uden at kneise, kan æde sit Foder. Mange anbringe Krybberne høit for at Hestene skulle faae en god Reising, men det er Feil; Reisingen vinder intet derved, derimod kan Hesten, især den unge Hest, derved blive sveirygget. Mine Heste staae ikke med Hove; det mod en Skjærelø, hvorfra Bønderne i Almindelighed fodre deres Heste; deels er den Træk, som

derved forarsages, skadelig for Hesten om Vinteren; deels har Hesten godt af at Karlen idelig gaaer op ved den for at fodre, da den derved bliver mere roelig og from. Hakkelsen skjæres paa Loftet over Hestene, og falder igjennem et Rør ned i Fodertøsten, som er inddeelt i to Rum, et til Hakkelse, et andet til Havre. Naar mine Heste faae Høe, og det faae de meget sjældent, faae de det givet under Krybberne. Høehækker over Krybberne ere vel almindeligt brugte; men jeg forkaster dem, deels fordi Krybberne derved fylde med Høefrøe og Snavs, som Hesten vrager tilligemed Hakkelsen, hvori dette Snavs er falden, deels fordi der fra Høehækkerne falder meget Snavs i Hestens Hoved og Dine.

Svorledes fodres mine Heste?

Svar: Om Vinteren, naar Arbeidet ikke er strængt, faaer hver Hest en halv Skjeppe Havre om Dagen. Om Foraar og Efteraar, naar der arbeides strængt, faaer hver Hest derimod en Skjeppe Havre om Døgnet, som gives i 12 Dele, nemlig 4 Foder om Morgenens, førend de spændes i Selen, 4 Foder om Middagen naar der bedes, og 4 Foder om Aftenen. Om Natten gives Hesten i denne Tid almindeligviis en lille Bist Høe. Hver Morgen reengjøres Krybberne, og hver Aften maae Baasene, forinden Hestene komme fra Arbeide, være stroet med Halm, en halv Alen tykt eller høit over hele Baasen.

De forestaaende Optegnelser har Landhush. Selskabet ladet afstrykke, og omsende, under 7de Februar 1837, til alle de Landmænd, hos hvem dets Lærlinge ere placerede, med et trykt Brev, saalydende:

"En af de Mænd, hos hvem Selskabet har hensat Lærlinge, pleier at meddele dem nogle Optegnelser, hans eget Agerbrug vedkommende, for at de i Fremtiden kunne tilbagefalde i deres Erindring det, de hos ham have seet og lært. Denne Fremgangsmaade har Selskabet fundet at være meget hensigtsmæssig, og har derfor ladet disse Optegnelser trykke, deels for at gjøre alle Lærlingene bekendte dermed, deels fordi dette første Forsøg maaskee kunde give Anledning til at andre Landmænd fandt sig opfordrede til at levere noget Lignende angaaende deres Agerbrug, ligeledes med særdeles Hensyn til de Lærlinge, der hos dem vare i Tjeneste, hvorved mange gavnlige praktiske Kundskaber vilde vorde udbredte.

Uf bemeldte Optegnelser lader man hermed følge et Par Exemplarer til behagelig Afbenyttelse."

I Henseende til det Enkelte i disse Optegnelser tillader Anmelderen sig et Par Bemærkninger.

Driften maa, paa den Besynderlighed nær, at Erterne, der med Rette henregnes til Leerplanterne, dyrkes paa Udmarkens lette Sandjord, (rigtignok i Gjødning, uden hvilken de der neppe vilde lykkes), istedetfor paa den lerede Jodmark, — kaldes god,

fkaanende og berigende Jordsmonet, saameget mere
 som der gjødfes 2de Gange i Omlobet, og desuden
 en grøn Afgrøde nedploies, men Anmelderen henreg-
 ner den dog ikke, strengt taget, til Vexelbruget.
 Vexelbruget er det meest intensive Agerbrug, hvis
 Formaal er det høiest mulige Udbytte; men dette
 kan ikke vindes ved Hjælp af 2 Aars Græsning,
 der slutter Omlobet. Jorden betaler sig høiest un-
 der Ploven, dette er nok en Grundsætning, der kan
 antages for et Axiom. Jorf. gjør Ret i kun at
 anføre Kloveren for eet Aar; thi den er egentligt
 kun en Aaarig Væxt, som saaes i det ene, og høstes
 og benyttes i det 2det Aar. Er Benyttelsen den
 høieste — saasom ved Frøe eller 2de Slet — vil
 det næste Aar derefter rettest, med vor Jorf., hen-
 regnes til Græs. Klover i 3de Aar burde aldeles
 forvises af Vexelbruget; thi Ageren overtrækkes med
 det naturlige Græs, der gjør stærkere Pulverisering
 o: Braf nødvendig, som, engang anvendt, forøvrigt
 ligeledes bør fjernes fra Vexelbruget, naar det er,
 hvad det bør være. Overalt ere vi ikke enige med
 Jorf. deri, at han vil have Ordet "Frugtvoxel" ind-
 ført istedetfor Vexelbrug, Vexeldrift. Vi skulle ind-
 til videre mene, at Frugtvoxel — Frugtfolge — har
 enhver Agerdyrker, som ikke udelukkende dyrker een
 Cædant. Naar Kobbelsbrugereren tager f. Ex. Rug,
 Byg, Havre ic., da er dette hans Frugtvoxel —
 Frugtfolge — skjøndt den ikke er saa natur: og hen-
 sigtsmæssig som Vexelbrugerens, der indskyder Blad:

væxter, Rodfrugter, Foderplanter, ic., imellem den langstraaede Sæd. Men Frugtvoxelen er ikke Vexelsbrug; dette har kun den, som med Hensyn til Jordens monets Frugtbarhed, Culturtilstand, og flere Omstændigheder, i passende Forhold, vexler mellem Foderplanter og Kornproduction, eller modne Afgrøder. I denne Henseende har vor Forfatter ikke blot en god, men og berigende Frugtvoxel, og dersom han, som den, der kan gjøde 3de Gange i Omlobet, vilde — rigtignok ikke overeensstemmende med hans Plan i Fremtiden — udelukke Græsset af Driften paa Jndmarken, vilde vi ligeledes kalde Vexelbruget fuldkomment.

Andre øvrige Bemærkninger ere af mindre Bægt.

Forf. siger Pag. 103, "at Kloveren tærer ikke noget paa den Gjødning, Jorden har faaet," men vi behøve ikke at være uenige med ham heri, da han selv N. 112 meget rigtig bemærker, "at al Frugt tager meer eller mindre Kraft af Jorden."

Naar det N. 104 bemærkes i Anmærkningen om Havren, at den med sine stærkere Rodder er stiftet til at udtræde Jordens sidste Kraft, da ønskede vi hertil føiet, at den nøies med den simpleste, groveste Muld og tillige har Kraft til at tilegne sig Jordens første Kraft. Grønjordshavre bruger jo Forf., men han beretter ikke sin Fremgangsmaade.

N. 106 yttres meget rigtig, at ogsaa Mulden kan udtæres ved Luften, ligesaavel som Gjødningen, naar den er udbrændt; men han antager ikke, efter

Manges Mening, og efter Chemiens Grundsætninger, at Luften foraarsager Gjødsken det meste Tab, naar den gjærer, 3: for den er, som det hedder, udbrændt, og har ophørt at gjære ved Udvikling af Gasarter, og han handler overeensstemmende med sin Grundsætning, idet han gjødsker sin Brak om Vinteren, hvad vi neppe, uden med Hensyn til Tidsbesparelse, kunne antage for rigtigt. Den Gjødske, som om Vinteren udfjøres, sættes rigtigst i Bunke, som omgives med et tykt Lag Halm eller Jord, der forhindrer Luftens Indtrængen.

¶. 108. Jorf. slaaer efter almindelig Praxis sine Bikker for de have sat Vælge, men om dette end er rigtigt, er derfor hans Grund den rette? Vi spørge i denne Henseende: mon ikke Kjernen dannes mere paa Straaets end paa Jordens (Muldens) Bekostning? Efter alle Analogier maae vi svare jo.

¶. 109. Det havde været vel, om Jorf. havde anført Grundene til hans, isørigt rigtige Fremgangsmaade, at bruge halmblandet Gjødske til sit lerede Jordemon; den kunde let falde ud af Lærlingens Erindring.

Naar han anfører Grundene for at han ikke bruger heel Sommerstaldfodring, da er den Grund neppe mere end paa Skramt, at han mangler Stroelse, da han jo stroer $\frac{1}{2}$ Alen under Hestene, hver Gang de om Aftenen komme fra Arbeidet. Dersom vi turde vove det, vilde vi yttre, at Jorf. synes at gjøre mere af sine Heste end af Koeue.

Koestalden omtales ikke. Vel faae Køerne kraftig Næring om Foraaret, og med Rette, fordi de da almindeligviis kælve, men vi frygte for, at de maae tære Halm en stor Deel af Vinteren, da Strøelse mangler. Det er dog lige saa vigtigt at fodre dem kraftigt i Begyndelsen af Vinterrøgten, for saalænge som muligt at conservere dem i den melkerige Stand, hvori Græsningen leverer dem til Stalden, naar de ikke indbindes altfor seent. Overalt er det vel, formedelst Haabet om rigt Udbytte af Mælk, Gjødske &c., det bedste, at fodre Køerne stedse kraftigt og — eens. Vi ville med disse Bemærkninger ikke sige stort mere, end at vi hellere havde ønsket Fors. s Køe end Hestestald bevaret i Lærlingens Erindring.

Fors. bruger den Dekonomie med sin Foders havre, at han lader den udtærskt og derefter fodrer med heel Kjerne. Unægteligt er dette fordeelagtigt i flere Henseender, og Fors. anfører disse, men Metoden har og sine Mangler. Ofte henlægges Havren paa Steder, hvor Musene ikke skaane den mere end i Stak eller paa Stænge; ofte tildeler Staldkarlen sine Gaver uligelig efter Lune og Slump, og Dyrene fordoie, — hvis ikke en Knusmaskine bruges, eller den tørre Kjerne befugtes — Foderet ikke saa godt, som naar den skjæres og deles med dette. Det er derfor nok rigtigst at skjære Straa og Kjerne tilsammen saalænge som Musene ikke tage Overhaand, v: en Tidlang af Vinterens Begyndelse, da